

va iz reda družbenih realnosti, ki niso samo skoraj neobvladljivo nepregledne, ampak so vanje vedno vpisane subjektivne note, so vedno proizvodi določenih »skupnostnih« delovanj. Politika jim daje formo in – razen v totalitarnih političnih sistemih – samo podlago za vsebine.

Šola, denimo, je v sedanjih družbah institucija, ki je postavljena v eno izmed najpomembnejših središč družbene reprodukcije. Pri tem je šola s svojim kurikulumom, s svojo sistemsko izoblikovanostjo in umeščenostjo v mrežo vseh drugih institucij v resnici produkt temeljnega »družbenega« dogovora o vzgojno-izobraževalnem aparatu družbene reprodukcije. Šola spričo svoje formalne postavitve v sistem konstrukcije države kot, recimo, nacionalne ali večnacionalne skupnosti, zrcali raven kolektivne predstave o tem, kaj pravzaprav sploh je »družba«. Ohranjanje, obnavljanje in eventualno spreminjanje tega »aparata« je kajpak v pristojnosti zakonodaje in na njej temelječe uprave, ki sta obe v neizogibni zvezi s politiko. Ta se, kot vemo, v demokratičnem sistemu spreminja; lahko se celo *zelo* spreminja in se bolj ali manj približuje meji demokracije (pač tam, kjer je tak red uzakonjen, v diktaturah pa si pogosto šolo predstavljajo kot zaporo sprememb), onkraj katere lahko govorimo o anarhiji ali totalitarizmu. Je glede na to mogoče postaviti kurikulum državljanske vzgoje, ki bi bil »politično nevtralen«?

Dve modaliteti razprave

O državljanski vzgoji je nasploh mogoče govoriti z dveh ključnih aspektov:

- a) *kot o vzgoji državljanek in državljanov*
- b) *kot o pouku o ustanovah države*

Oba aspekta se bistveno razlikujeta in ta razlika prispeva tudi k mnogim nesporazumom med udeleženci razprav o šolstvu ali o vzgoji in izobraževanju, o pomenu obojega v okviru širših pojmov, ki opisujejo skupnost, institucije in njihovo reprodukcijo. Bližina enemu ali drugemu aspektu praviloma odseva pozicijo govorca v realni/simbolni mreži družbenih shem, torej v socialnem institucionalnem prostoru. Prva modaliteta se največkrat nanaša na celotni vzgojno-izobraževalni učinek javne šole, torej na njeno reprodukcijsko funkcijo, ki ji jo odreja omenjeni predvideni temeljni (družbeni) dogovor.² Dravljlanska vzgoja je v tem pogledu dojeta kot

² O »dogovoru« tu govorimo, le kako bi drugače?, z upoštevanjem rousseaujevske paradigme. Glede na to se institucija šole tudi v vsakdanjem razumevanju umešča v družbenem imaginariju v razmik, ki je pri Rousseauju opredeljen v njegovi določitvi prehoda od »l'état de nature« v »l'état civil«.